

Færdlitteratur

K. Andersen

LILLE SKRIFT FRA PRIVATBIBLIOTEK

Adsersbølgaard.

Foredrag ved Mødet i Viborg den 26. Juni 1907.
Af Fængselspræst *Johs. Munch.*

Hvis jeg skulde fortælle Adsersbølgaards Historie, maatte jeg — om jeg skulde begynde med Begyndelsen — sikkert gaa meget langt tilbage i Tiden. Der ligger midt ude i Gaardens Enge en Holm, og Sagnet beretter, at den er det gamle Voldsted, dér, hvor Borgen har ligget, hvor den strænge Hr. Adser har resideret med sine Svende. — Mine Fingre klør efter at faa denne Holm undersøgt, at faa udgravet og bragt for Dagens Lys de mulige Skatte, som skjuler sig derunder. Tænk, om man kunde finde en underjordisk Kælder, maaske Hr. Adsers Skatkammer, fuldt af Sølv og Guld, — saa vilde man med ét Slag være ude over alle Pengesorger, — thi dem har Adsersbølgaards senere Historie været rig paa!

Sagnet melder, at Gaarden var en Røverborg, og at det gik ud over hele den omliggende Egn. Senere — da Tilstandene blev mere ordnede, ophørte Røverierne i Omegnen; men saa begyndte man paa Plyndringerne af Gaarden selv. — Der skal tidligere have været et Tilliggende til Gaarden paa 1000 Tdr. Land opdyrket Jord, saa det var jo et formeligt Gods, hvor store Herrer havde deres Residens, men Herligheden

forgik lidt efter lidt. Der blev udskilt den ene Parcel af Gaarden efter den anden, saa den nu er svundet ind til et Areal paa c. 250 Tdr. Land. Men — hvad der var værre — man plyndrede ogsaa paa en anden Maade, — man udpinte og forsømte Jorden, saa Gaarden efterhaanden kom ud af Drift. I det hele kan jeg næppe karakterisere Stillingen bedre og klarere end ved at oplyse, at i den sidste Halvdel af forrige Aarhundrede, i Løbet af 50 Aar, har Adersbølgaard skiftet Ejer ikke mindre end 12 Gange! Da derfor det sidste Ejerskifte fandt Sted, var vi saa fornuftige at ræsonnere paa følgende Maade: *Én* Ejer har ikke kunnet klare Ærterne, nuvel, saa vil vi være syv om det, og saa vil vi gøre os al Umage for at faa syv Fængselselskaber i Ryggen, — saa maa det vel kunne gaa!

Og hvis nu nogen vilde minde mig om det gamle Ord, at mange Kokke fordærve Maden, saa er jeg heldigvis i Stand til allerede nu at kunne sige, at Ordsproget ikke holder Stik i dette Tilfælde. Thi det har allerede vist sig, at Adersbølgaard ikke er nogen daarlig Gaard, men at den tvertimod vil kunne blive til noget rigtig godt. Den minder for saa vidt i høj Grad om de Mennesker, som den nu er bestemt at skulle være et Hjem for, og overhovedet om de Mennesker, som Fængselselskaberne tage sig af. De er forhutlede og ødelagte og golde paa mange Maader, og skal man faa noget godt ud af dem, maa man give Tid. »Rom blev ikke bygget paa én Dag«. Men vil man arbejde med dem og holde ud, vil man faa smukke Resultater at se.

Saaledes ogsaa med Gaarden. Man maa være god imod den og ikke forlange for meget i Begyndelsen, men der er en god Grund i den, og de sagkyndige siger, at den kan blive til noget helt godt, naar man giver Tid. Der er en dejlig Eng paa adskillige Tønder Land, og der er meget af den Slags Jord, hvor man kan stikke sin Stok i lige til Halsen, saa den kommer op igen besmurt med dejlig sort Tørvejord. Og der høstes respektabel Rug og god Havre, — ja sidste Aar fik vi endogsaa Diplom for Runkelroer, som ellers kun undtagelsesvis kan dyrkes paa den Egn. Naar hertil føjes, at der allerede nu findes en delvis udmærket Besætning af Heste og Kvæg paa Gaarden, vil man forstaa, at vi tror paa Fremtiden, og man begynder da ogsaa at tale om derovre, at Adersbølgaard er den bedste Gaard i hele Sognet.

Dens Beliggenhed er næsten ideel. Den ligger højt og frit med en ret vid Udsigt over den omliggende Egn, ganske isoleret fra Naboerne. Der er $1\frac{1}{2}$ Mil til Jærnbane stationen (Brørup), hvad der ikke er uden Betydning, thi paa $1\frac{1}{2}$ Mil kan man da faa sundet sig, hvis man i et hastigt Øjeblik har fattet en uoverlagt Beslutning om at ville ud i den vide Verden. Gid der ogsaa var $1\frac{1}{2}$ Mil til den nærmeste Kro, men den ligger desværre kun en Fjerdingsvej borte! Derfor har den unægtelig ogsaa spillet en Rolle i Adersbølgaards senere Historie, dog heldigvis ikke nogen væsentlig. Af Sognets Landeveje, som siges at have en Udstrækning paa ikke mindre end 14 Mil, mødes de fire lige umiddelbart ved Gaarden,

saa man savner dog ikke ligesom et Pust fra den store Verden udenfor.

Hvem er det nu, som er Beboere af dette Optagelseshjem? Ja, den store Hovedleverandør er Vridsløselille Forbedringshus. Enten kommer Fangerne derover efter at have udstaaet deres Straf, eller ogsaa er de betinget benaadet for de 3 sidste Maaneder af deres Straffetid mod at anbringes paa Adsersbølgaard. Af den sidste Slags er der i de sidste 3 Aar blevet optaget 36, altsaa gennemsnitlig 1 om Maaneden.

Der har naturligvis været meget at rette paa disse Mennesker, thi det kan jo ikke nægtes, at de c. 250 Mand, som har passeret Optagelseshjemmet i de sidste 8 Aar, ikke allesammen har været Pragteksemplarer! Tilsammen har de afsonet saadan noget som 7—800 Straffe og siddet i Forbedringshuset i 4—500 Aar! Mange af de optagne har nemlig været to, tre, ja fire og fem Gange paa Vridsløselille. Saadanne Folk slaar jo undertiden til Skaglerne og har forskellige mindre heldige Egenskaber.

En Mængde af dem har været drikkældige, flere har været paa Ladegaarden adskillige Gange, en hel Del er dovne og arbejdssky, andre Vagabonder eller Stympere. Nogle har været mentalt upaalidelige; man har ikke vidst, hvad man ellers skulde stille op med dem, og man vilde dog gerne gøre et Forsøg, — saa har Optagelseshjemmet maattet holde for og være Prøveklud. En Mængde Københavnerer har faaet deres første agrariske Begreber indpodet derovre og lært at kende Forskel paa Byg og Havre, og ikke faa er det virkelig lykkedes at omskabe til dygtige

og fornøjelige Landarbejdere, som for bestandig har sagt København og dens Fristelser Farvel, mens det naturligvis ogsaa for fleres Vedkommende er mislykkedes, navnlig naar der ovre i København sad en Moder, som i sine Breve bestormede den kære Søn om dog endelig at vende hjem til hende! Han vendte hjem — til hende? — ja — men ogsaa til Kammeraterne og til — Vridsløselille!

Thi naturligvis — mange er blevne straffede paany, — det vil ikke undre, naar man hører, at flere af dem har været straffet baade 10 og 20 Gange, før de kommer paa Optagelseshjemmet. Saa skal der mere til end et 3 Maaneders Kursus for at bringe Folk paa Fode. Men — selv om det ikke lykkes første Gang, nuvel saa prøver vi anden og tredje Gang, og — saa lykkes det tilsidst! Det har vi flere smukke Eksempler paa.

Lad mig nævne et saadant Tilfælde. Den første Juleaften, jeg var paa Vridsløselille, blev der indsat en 16 Aars Dreng, smuk, med gode Evner, men tidlig fordærvet. Han havde allerede den Gang, tror jeg, været straffet 6 eller 8 Gange med Ris og Rotting. Første Ophold paa Vridsløselille hjalp slet ikke. Han *vilde* tilbage til København og kom snart efter tilbage til Forbedringshuset. Da var han allerede en durkdreven Indbrudstyv. Saa forsøgte vi med ham paa Adsersbølgaard, og det gik helt godt nogle Maaneder, men en Dag, da han og nogle andre havde faaet lidt i Hovedet, gik Naturen over Optugtelsen, og de begik i Fællesskab et Indbrud hos en Købmand, — forøvrigt et ret enestaaende Tilfælde i Optagelses-

hjemmets Historie. — Saa maatte han jo atter have et fornyet Kursus paa Vridsløselille, men han bad saa pænt om at maatte komme over til Adsersbølgaard igen, hvor han havde befundet sig vel, saa vi ikke mente at burde sige nej, og efter et fornyet Ophold derovre blev han anbragt i en Plads oppe i Jylland. Det gik godt et halvt Aars Tid, men saa trak København ham igen til sig med uimodstaaelig Magt. Dog — hvad han næppe havde tænkt sig: da han kommer til Hovedstaden, har den fuldstændig skiftet Fysiognomi for ham, — han er blevet fremmed for den, han befinder sig ikke længere vel derinde, — og Enden paa Historien er, at han den Dag idag sidder som velmeriteret Husmand med Kone og Børn etsteds nede i Køgeegnen!

Det var en Indbrudstyv. Nu skal De ogsaa høre lidt om en Vagabond. Efter sit Ophold paa Vridsløselille fik han Lov til at komme paa Optagelseshjemmet; han opførte sig godt, var dygtig til sit Arbejde og fik efter sit 3 Maaneders Ophold Arbejde hos en Murermester. Men nogen Tid efter kom de gamle Lyster op i ham igen, — han var saa umanerlig fordrukken, — og vi tabte ham af Syne. Indtil jeg en Nat traf ham paa Færgen over Store Bælt. Han var fuld, havde de sidste Maaneder drevet Sjælland rundt med Tiggeri og Drikkeri og vilde nu fortsætte paa Fyen og i Jylland. Men ved Synet af mig kom han til at mindes Adsersbølgaard og bad, om han ikke igen maatte komme over paa Gaarden. Han fik Tilladelsen paa Betingelse af, at han vilde ofre den Brændevinsflaske, som jeg halede op af Lommen

paa ham! Jeg skal aldrig glemme det kostelige Syn, som det var, at se ham med stor Anstrengelse og flere Tilløb kaste Flasken med de halvanden Pægl overbord. — *Men* fra det Øjeblik blev han selv Gud ske Lov halet indenbords! Han kom anden Gang paa Adsersbølgaard og derfra i Plads, og nu — flere Aar efter — tjener han i Viborgeggen; hans Husbond siger om ham, at han har aldrig haft saa dygtig en Karl, og hans Medborgere har hædret ham ved at gøre ham til Sekretær i den stedlige Atholdsforening!

Mon De forstaar, at vi efter saadanne Oplevelser har Tro — ikke blot til Jordbundsforholdene dernede paa Gaarden, men ogsaa til Jordbunden i de Menneskehjærter, som er betroet til Optagelseshjemmets Vare-tægt!

Og den Tro skulde gærne blive almindelig, saa bestandig flere og flere fik Øjnene lukkede op for, at der er Haab i det Arbejde, som Fængsels-selskaberne virker for. Saaledes er det begyndt at gaa dernede i Egnen omkring Adsersbølgaard. Til at begynde med var man noget ængstelig for disse forskrækkelige Mennesker, som nu vilde gøre Egnen usikker for fredelige Mennesker, disse »Adsersbøller« vilde sikkert vise sig at være nogle slemme Bøller, noget i Smag med Røverborgen fra de gamle Tider. Postkusken, som daglig skulde passere Adsersbølgaard, siges at have taget under aivorlig Overvejelse, om han ikke rettelig skulde forsyne sig med en Revolver til Brug ved mulige Overfald, men han har da ikke endnu — otte Aar efter — faaet realiseret Tanken! Han finder tvertimod, at det er brave Folk, der lige-

som andre skikkelige Mennesker glæder sig over at faa Brev fra Slægt og Venner. — Kort sagt — Stillingen er helt forandret. Ja, for en 4—5 Aar siden var der endogsaa en af Egnens Døtre, som var villig til at give en af de tidligere Alumner paa Gaarden sin Haand og sit Hjærte. Bryllupsdagen oprandt, Brudgommen indfandt sig pænt paaklædt, Brudfølget beredte sig til at drage til Kirken, da — o ve, indfandt der sig ogsaa en ubuden Gæst ved Brylluppet, en Politibetjent, som blot vilde spørge Brudgommen om, hvorfra han havde faaet sit Stadstøj! Ædelmodigt tilbød Rettens Haandhæver at vente med at afgøre det lille Mellemværende, til Brudfølget havde været i Kirken, men efter en kort Konference var der to Mænd, som forlod Brudehuset, medens de tilbageværende vedtog at fortsætte Festen — uden Brudgommen! — Ja — Sorrow og Glæde, de vandre tilhobe! Ogsaa paa Adersbølgaard!

Alligevel — naar jeg tænker paa Fremtiden, saa stiger der gode og varme og lyse Forhaabninger frem i min Sjæl ved Tanken paa vore to Optagelseshjem. Det er en af de Veje, ad hvilken vi skal fremad, og én af de *bedste*, ad hvilken vi kan gaa. De skal styrkes og udvikles — indadtil og udadtil. De skal mere og mere blive til *Hjem* med Hjemmets gode Aand og Tone, de skal blive til Steder, hvor der er godt at være, og hvor der er meget at lære, for dem, som kom paa Kant med Livet.

Vi har herhjemme i Danmark i de senere Aar set, hvorledes den ene Fattiggaard efter den anden blev nedlagt, og vi har kun Grund til at glæde os

over et saadant Fremskridt. Skulde det ikke være muligt, at der kunde foregaa en lignende Udvikling paa et andet Omraade? Vi har i vort Land en stor Mængde Tvangsanstalter, — vel nok de sørgeligste Steder af alle, langt sørgeligere end vore Fængsler. Dér lyder Parolen først og sidst paa: *Tvang*. Men kommer Mennesker til Oprejsning *alene* derved? Jeg tror det ikke. Jeg tror, det vilde være godt, om vi kunde naa til at lukke for adskillige af vore Tvangsanstalter og sætte Optagelseshjem i Stedet, hvor den sunde Tvang kunde gaa Haand i Haand med andre Midler til Oprejsning.

Vi er inde paa den rette Vej, og vi bør videre frem ad den! Lad os omfatte vore Optagelseshjem med varm Kærlighed og dyb Interesse.

Og Gud lægge sin Velsignelse dertil!